

อิทธิพลของความหนาแน่นประชากรต่อผลผลิตและลักษณะทางการเกษตรของข้าวโพด Influence of Plant Density on Yield and Agronomic Traits of Corn (*Zea mays* L.)

ธนวัฒน์ เสนเผือก¹, สกุนกันต์ สิมลา^{2*}, พรชัย หาระโคตร³

Thanawat Seanpheug¹, Sakunkan Simla^{2*}, Bhornchai Harakotr³

Received: 28 August 2015; Accepted: 6 November 2015

บทคัดย่อ

ข้าวโพด (*Zea mays* L.) เป็นธัญพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจที่นำรายได้มาสู่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก แต่แนวโน้มพื้นที่การผลิตข้าวโพดของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ดังนั้นการเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่โดยเพิ่มความหนาแน่นของประชากรเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ระยะปลูกและความหนาแน่นเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งส่งผลต่อลักษณะทางสัณฐานวิทยา สรีรวิทยา และผลผลิตของข้าวโพด โดยเมื่อความหนาแน่นเพิ่มขึ้นข้าวโพดจะมีขนาดเล็กลง จำนวนใบน้อยลง และใบค่อนข้างตรงซึ่งเป็นผลดีสำหรับข้าวโพด เนื่องจากลดการแข่งขันเพื่อรับน้ำ ธาตุอาหาร และแสง ทำให้มีผลผลิตต่อต้นลดลง ในขณะที่ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่เพิ่มขึ้น ความหนาแน่นที่เหมาะสมทำให้ผลผลิตสูงสุดอยู่ระหว่าง 71,000 ถึง 85,000 ต้นต่อเฮกตาร์ แต่ความหนาแน่นที่เหมาะสมนั้นยังขึ้นอยู่กับชนิดของข้าวโพดพันธุ์ และความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเจริญเติบโต ซึ่งความหนาแน่นที่เพิ่มขึ้นมากเกินไปส่งผลให้ผลผลิตมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากเกิดการแข่งขันเพื่อรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโตระหว่างต้นข้าวโพดด้วยกันเพิ่มขึ้นตามไปด้วย และเมื่อพิจารณาผลตอบแทน พบว่าที่ระดับความหนาแน่นเฉลี่ย 56,000 ต้นต่อเฮกตาร์ ให้ค่าเฉลี่ยอัตรากำไรขั้นต้นสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาพันธุ์ในอนาคตควรคัดเลือกพันธุ์โดยเพิ่มความหนาแน่นต่อสภาพความหนาแน่นของประชากรสูง ซึ่งจะเพิ่มสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดต่อไป

คำสำคัญ: ระยะปลูก จำนวนประชากร การเจริญเติบโต ผลผลิต องค์ประกอบผลผลิต *Zea mays* L.

Abstract

Corn (*Zea mays* L.) is one of Thailand's most important grains. It provides an income for much of Thailand's population. However, the growing area has continuously decreased because growers realize greater economic returns from other crops. Therefore, the increasing yield per area unit by increased plant population density is a way to solve this problem. Moreover, row spacing and plant density are of primary importance causing change in morphological physiological traits and yield of corn. As plant population density increases, the presence of smaller plants, with fewer and more erect leaves is positive because it decreases inter-plant competition for water, nutrients and solar radiation. The yield of a single corn plant decreases with increasing plant population whereas the yield per unit area increases. Optimum plant densities for high yield were approximately 71,000 to 85,000 plants ha⁻¹. Moreover, optimum plant densities were dependent on type of corn, variety and other environmental parameters. Populations average 56,000-plant ha⁻¹, which was the average population for maximum gross profit margin for the corn grower. Results

¹ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรร้อยเอ็ด สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 กรมวิชาการเกษตร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹ Director of Agricultural Research and Development Center Roi Et, Office of Agricultural Research and Development Region 4, Department of Agriculture

² Asst. Prof., Department of Agricultural Technology, Faculty of Technology, Mahasarakham University

³ Lecture of Department of Agricultural Technology, Faculty of Science and Technology, Thammasart University

* Corresponding Author: sakunkan.s@msu.ac.th, sakunkans@gmail.com

from this study indicate further improvements could be made by breeding for additional tolerance to higher populations in corn that would increase gross profit margin for corn grower.

Keywords: row spacing, plant population, growth, yield, yield component, *Zea mays* L.

บทนำ

ข้าวโพด (*Zea mays* L.) เป็นธัญพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และมีมูลค่าการส่งออกข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพดเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะข้าวโพดหวานมีปริมาณการส่งออกสูงเป็นอันดับ 1 ของโลก แต่ในด้านมูลค่าเป็นอันดับที่ 2 รองจากฝรั่งเศส¹ จากรายงานประจำปี 2556 ของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ พบว่าประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกข้าวโพดและผลิตภัณฑ์มากกว่า 13,159.6 ล้านบาท โดยแยกเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 4,138.9 ล้านบาท ข้าวโพดหวาน 5,854.6 ล้านบาท ข้าวโพดฝักอ่อน 1,314.1 ล้านบาท เมล็ดพันธุ์ 1,807.3 ล้านบาท และอื่นๆ 44.7 ล้านบาท² ซึ่งรูปแบบการใช้ประโยชน์ของข้าวโพด นอกเหนือจากการบริโภคในรูปของฝักสด (ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดข้าวเหนียว และข้าวโพดเตียน) ยังมีการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าวโพดในรูปแบบต่างๆ เช่น ข้าวโพดแช่แข็ง ข้าวโพดแปรรูปบรรจุกระป๋อง คริมข้าวโพด น้ำมันปรุงอาหาร กาว แป้งและผลิตภัณฑ์จากแป้ง เป็นต้น นอกจากนี้ ข้าวโพดยังอุดมไปด้วยแป้ง ไขมัน และโปรตีนเมื่อเปรียบเทียบกับธัญพืชชนิดอื่นๆ เช่น ข้าว และข้าวสาลี เป็นต้น^{3,4} และธัญพืชชนิดนี้ยังเป็นแหล่งของสารพฤกษเคมี (phytochemicals) และสารต้านอนุมูลอิสระ (antioxidants) ประกอบด้วยแคโรทีนอยด์ โทโคฟีรอลส์ สารประกอบฟีนอลิก และแอนโทไซยานิน^{5,6,7} ซึ่งงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ พบว่าสารพฤกษเคมีดังกล่าวมีผลต่อสุขภาพหลายประการ เช่น ความสามารถในการต้านออกซิเดชัน ความสามารถในการต้านสารก่อมะเร็ง และลดความรุนแรงจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ (non-communicable diseases; NCDs) เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวานชนิดที่ 2 โรคไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด และโรคมะเร็งบางชนิด โรคจอประสาทตาเสื่อม (aged-related macular degeneration; AMD) และโรคต่อกระจุก เป็นต้น^{3,4,6} จากความสำคัญข้างต้นและข้าวโพดเป็นพืชที่ปลูกง่าย อายุสั้น เกษตรกรและผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ทุกชนชั้น⁸ ส่งผลให้ข้าวโพดมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

ปัจจุบันแนวโน้มปริมาณความต้องการใช้ข้าวโพดในประเทศไทยเพิ่มขึ้น เนื่องจากในแต่ละวันมีการบริโภคข้าวโพดและใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากข้าวโพดเป็นปริมาณมาก รวมถึง

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่ใช้ข้าวโพดเป็นวัตถุดิบ เช่น อุตสาหกรรมข้าวโพดหวานแช่แข็งและบรรจุกระป๋อง อุตสาหกรรมอาหารสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น มีแนวโน้มขยายตัว นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวโพดไปปลูกพืชพลังงานทดแทน และประเทศในสหภาพยุโรปและเอเชียบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน มีความต้องการนำเข้าข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าแนวโน้มพื้นที่การปลูกข้าวโพดของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรว่า ฤดูกาลปีเพาะปลูก 2555/56 มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 7.19 ล้านไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 60,610 ไร่ หรือ 0.84 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลังและอ้อยโรงงานที่มีความเสี่ยงจากภัยแล้งต่ำกว่าและให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า กอปรกับโอกาสในการขยายพื้นที่ปลูกในแหล่งผลิตข้าวโพดที่สำคัญของประเทศมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ชลประทานและพื้นที่ป่าต้นน้ำอันเนื่องมาจากพันธกรณีตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก⁹ ทำให้การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การใช้พันธุ์ข้าวโพดที่ผ่านการพัฒนาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงควบคู่ไปกับการจัดการเขตกรรมที่ดีตลอดฤดูปลูกสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวโพดต่อพื้นที่ได้ โดยระยะปลูกและความหนาแน่นเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของข้าวโพด^{10,11,12} ความหนาแน่นของประชากรข้าวโพดที่เหมาะสมจะช่วยให้ข้าวโพดใช้ปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโต เช่น แสง น้ำ ธาตุอาหาร และปัจจัยอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าปลูกข้าวโพดภายใต้ความหนาแน่นสูงเกินไปอาจจะเพิ่มการแย่งปัจจัยการเจริญเติบโต และทำให้ผลผลิตลดลงได้เช่นเดียวกัน^{10,12} ปัจจุบันนี้ข้อมูลเกี่ยวกับการตอบสนองทางสัณฐานวิทยา สรีรวิทยา และผลผลิตของข้าวโพดต่อระยะปลูกและความหนาแน่นยังมีจำกัด¹¹ ด้วยเหตุนี้รายงานนี้จึงรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลของความหนาแน่นของประชากร (ระยะปลูกและจำนวนต้นต่อพื้นที่) ที่มีต่อผลผลิต องค์ประกอบผลผลิต และลักษณะทางการเกษตรในข้าวโพด ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานสำหรับเกษตรกรเพื่อการผลิตข้าวโพดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเพิ่มสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดต่อไป

ระยะปลูกของข้าวโพด

ระยะปลูกหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัตราปลูก (spacing) คือ ระยะห่างระหว่างแถว (spacing between rows) และ ระยะห่างระหว่างต้น (spacing between trees) การจัดระยะปลูกและความหนาแน่นของประชากรข้าวโพดที่เหมาะสมเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมการเจริญเติบโต เพิ่มผลผลิตและคุณภาพของข้าวโพด โดยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำเอกสารแนะนำ “เกษตรดีที่เหมาะสม” ได้แนะนำระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดแต่ละชนิด ดังนี้

ข้าวโพดหวาน ในกรณีที่ปลูกบนพื้นราบและเป็นแถวคู่ให้ปลูกข้าวโพดบนสันร่องแบบสลับฟันปลา ใช้ระยะระหว่างหลุม 25-30 เซนติเมตร อัตราปลูกที่เหมาะสมสำหรับการบริโภคประมาณ 8,500 ต้นต่อไร่ สำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปประมาณ 8,500-11,000 ต้นต่อไร่ และในกรณีปลูกบนร่องสวนใช้ระยะระหว่างแถวและต้น 50 เซนติเมตร อัตราปลูกประมาณ 6,500-8,500 ต้นต่อไร่¹³

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในกรณีที่ปลูกด้วยแรงงานใช้ระยะระหว่างแถว 75 เซนติเมตร และระหว่างต้น 25 เซนติเมตร หรืออัตราปลูก 8,500 ต้นต่อไร่ สำหรับกรณีปลูกด้วยเครื่องปลูกที่ลากจูงด้วยรถแทรกเตอร์ ปรับให้มีระยะระหว่างแถว 75 เซนติเมตร ระหว่างหลุม 20 เซนติเมตร หรืออัตราปลูก 10,600 ต้นต่อไร่¹⁴

นอกจากนี้ยังมีรายงานวิจัยเกี่ยวกับระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดชนิดอื่น เช่น ระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดข้าวเหนียว คือ ระยะระหว่างแถว 75 เซนติเมตร และระยะระหว่างต้น 25 เซนติเมตร¹⁵ สำหรับระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดฝักอ่อนมี 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ใช้ระยะระหว่างแถว 75 เซนติเมตร และระยะระหว่างต้น 10 หรือ 25 เซนติเมตร¹⁶ และแบบที่ 2 ใช้ระยะระหว่างแถวและต้น 40 เซนติเมตร¹⁷

อิทธิพลของระยะปลูกและความหนาแน่นต่อผลผลิตและองค์ประกอบผลผลิต

การปลูกข้าวโพดเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ พันธุ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการ ดังนั้นการเลือกปลูกพันธุ์ข้าวโพดที่ดี ร่วมกับการเกษตรกรรมที่เหมาะสมจึงนับเป็นหัวใจหลักสำหรับการผลิตข้าวโพดเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ก่อให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร การเลือกระยะปลูกและความหนาแน่นที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการผลิต

ข้าวโพด ที่จะช่วยให้พันธุ์ข้าวโพดที่ดีแสดงศักยภาพออกมาได้เต็มที่ ซึ่งความหนาแน่นของประชากรข้าวโพดต่อพื้นที่นั้น มีความสัมพันธ์กับการสังเคราะห์ด้วยแสง และความหนาแน่นที่เป็นช่วงวิกฤติของข้าวโพดนั้นขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ข้าวโพด Sangoi *et al.*¹¹ ทำการประเมินความหนาแน่นที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพด 3 พันธุ์ พบว่า ระดับความหนาแน่น 71,000 79,000 และ 85,000 ต้นต่อเฮกตาร์ มีความเหมาะสมสำหรับข้าวโพดพันธุ์ Ag12 Ag303 และ C929 ตามลำดับ (**Figure 1**) ซึ่งความหนาแน่นดังกล่าวนี้สูงกว่าอัตราปลูกที่เกษตรกรใช้ในประเทศบราซิล ที่ประมาณ 40,000 ถึง 60,000 ต้นต่อเฮกตาร์ แต่ถ้าหากความหนาแน่นสูงจนเกินไปจะทำให้ข้าวโพดได้รับแสงไม่เพียงพอ อาจส่งผลต่อการติดเมล็ด พัฒนาการของฝัก และผลผลิตได้ โดยช่วงเวลาที่ข้าวโพดจะต้องได้รับแสงในปริมาณมาก คือ ช่วงก่อนการออกไหมประมาณ 3-4 วัน¹⁸ นอกจากนี้ยังพบว่าในสภาพดินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ถ้าระยะปลูกและความหนาแน่นที่แตกต่างกันก็จะทำให้ได้ผลผลิตที่ต่างกันไปด้วย โดยทั่วไปแล้วอัตราการปลูกก็จะเพิ่มขึ้น ถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง และมีปริมาณน้ำฝนสม่ำเสมอหรืออยู่ในพื้นที่เขตชลประทาน¹⁹ แต่อย่างไรก็ตาม การปลูกข้าวโพดในอัตราที่หนาแน่นมากเกินไป เกษตรกรจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมี โดยเฉพาะธาตุไนโตรเจนเพิ่มขึ้นเพื่อให้ข้าวโพดได้รับธาตุอาหารอย่างเพียงพอ²⁰ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตและทำให้เกษตรกรมีกำไรลดลง แต่ถ้าปลูกที่ความหนาแน่นต่ำเกินไปก็เป็นการใช้พื้นที่ไม่เกิดประโยชน์สูงสุด

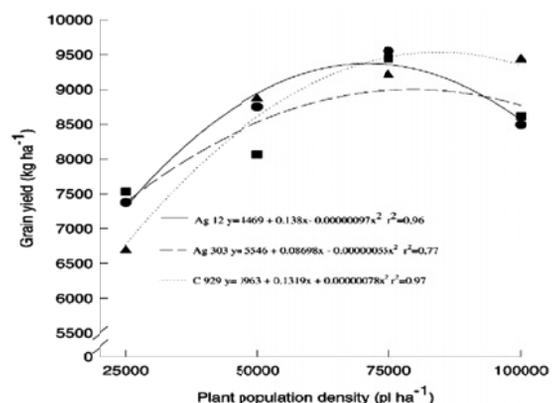

Figure 1 Effects of plant density on grain yield of Brazilian maize hybrids commercially released in the 1970s (Ag12), 1980s (Ag303) and 1990s (C929). Each symbol presents the average value of three replicates and two growing seasons.¹¹

ผลผลิตและองค์ประกอบผลผลิต ผลผลิตข้าวโพด มีความสัมพันธ์กับปริมาณการติดเมล็ดต่อหน่วยพื้นที่ และขึ้นอยู่กับจำนวนต้นต่อหน่วยพื้นที่ จำนวนฝักต่อต้น และจำนวนเมล็ดต่อฝักที่ระยะสุกแก่ทางสรีรวิทยา ซึ่งจำนวนเมล็ดข้าวโพดต่อพื้นที่หนึ่งตารางเมตรมีประมาณ 1,902 ถึง 3,412 เมล็ด ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์และความหนาแน่นของประชากรข้าวโพด แต่ความแตกต่างระหว่างสายพันธุ์นั้นจะแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยภายใต้สภาพที่มีการแข่งขันเพื่อรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโต^{11,21} จากการศึกษาของ Sangoi *et al.*¹¹ พบว่า เมื่อความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น ข้าวโพดพันธุ์ลูกผสม Ag12 Ag303 และ C929 จะมีเมล็ดต่อฝักลดลง โดยเฉพาะในสายพันธุ์ที่ปล่อยละอองเกสรก่อนออกใหม่ เนื่องจากการที่ข้าวโพดออกดอกพร้อมกันทั้งแปลงก่อนการออกใหม่ ทำให้ขาดข้อดอกตัวเมียสำหรับรับละอองเกสร หรือข้อดอกตัวเมียเป็นหมันไม่สามารถรับละอองเกสรได้ ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างเมล็ดข้าวโพดที่เกิดจากการขาดละอองเกสร สำหรับความหนาแน่นของข้าวโพดที่เหมาะสมสำหรับการสร้างเมล็ดได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 28,000 ถึง 40,000 ต้นต่อเฮกตาร์ และการสร้างเมล็ดจะมีแนวโน้มลดลงเมื่อความหนาแน่นเพิ่มขึ้น จากการศึกษาของ Lashkari *et al.*²² พบว่าที่ต้นข้าวโพดที่ปลูกภายใต้ความหนาแน่น 20,800 ต้นต่อไร่ มีองค์ประกอบผลผลิต ได้แก่ จำนวนเมล็ดต่อแถว จำนวนเมล็ดต่อฝัก ความยาวฝัก และความกว้างฝัก ต่ำกว่าข้าวโพดที่ปลูกภายใต้ความหนาแน่น 14,400 และ 11,200 ต้นต่อไร่ ตามลำดับ แต่ข้าวโพด

ที่ปลูกภายใต้ความหนาแน่นที่ 20,800 ต้นต่อไร่ มีผลผลิตต่อพื้นที่สูงที่สุด (Table 1) อย่างไรก็ตามสายพันธุ์ข้าวโพดที่ต่างกันจะมีการตอบสนองต่อความหนาแน่นที่ต่างกันด้วย จากการศึกษา Williams II²³ พบว่า ข้าวโพดหวานสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 6 พันธุ์ คือ DMC21-84 DMC22-85 GSS1447 Magnum II Marvel Edge และ Protege มีผลผลิตสูงสุดตั้งแต่ 15.3 ถึง 19.8 เมตริกตันต่อเฮกตาร์ และมีความทนทานต่อภาวะความหนาแน่นของประชากรสูงได้แตกต่างกัน โดยพันธุ์ DMC21-84 DMC22-85 Marvel Edge และ Protege จะมีผลผลิตสูงสุดที่ความหนาแน่นจาก 60,300 ถึง 70,200 ต้นต่อเฮกตาร์ และพันธุ์ GSS1447 และ Magnum II มีผลผลิตสูงสุดที่ระดับความหนาแน่น 48,100 และ 49,500 ต้นต่อเฮกตาร์ โดยค่าเฉลี่ยผลผลิตจากข้าวโพดทุกพันธุ์ คือ 17.5 เมตริกตันต่อเฮกตาร์ ที่ความหนาแน่น 59,100 ต้นต่อเฮกตาร์ แต่อย่างไรก็ตามผู้ปลูกข้าวโพดควรวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ก่อนการตัดสินใจเพิ่มความหนาแน่นของข้าวโพด เนื่องจากการเพิ่มความหนาแน่นอาจจะเพิ่มต้นทุนการผลิต จากอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ และอัตราการใช้ปุ๋ยไนโตรเจนที่เพิ่มสูงขึ้น^{20, 24} ผลจากการสำรวจผู้ปลูกข้าวโพดหวานสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมในอเมริกาเหนือ พบว่า ที่ระดับความหนาแน่นเฉลี่ย 56,000 ต้นต่อเฮกตาร์ ให้ค่าเฉลี่ยอัตรากำไรขั้นต้นสำหรับผู้ผลิตข้าวโพดสูงที่สุด คือ 9,900 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อเฮกตาร์ (Figure 2)²³

Table 1 Effects of plant density on yield and yield component of corn²²

Density (plant ra ⁻¹)	Yield (Ton ra ⁻¹)	Number of kernel row ⁻¹	Number of kernel ear ⁻¹	Ear length (cm)	Ear diameter (mm)
20,800	1.49 a ¹	43.10 c	767.4 c	17.9 c	45.3 c
14,400	1.48 a	47.25 b	800.4 b	18.6 b	48.6 b
11,200	1.35 b	47.25 a	874.6 a	19.6 a	50.6 a
F-test	**	**	**	**	**
C.V. (%)	6.09	7.78	4.7	5.15	5.77

** Significant at probability 99%

¹ Means followed by the same letters in each column are not significantly

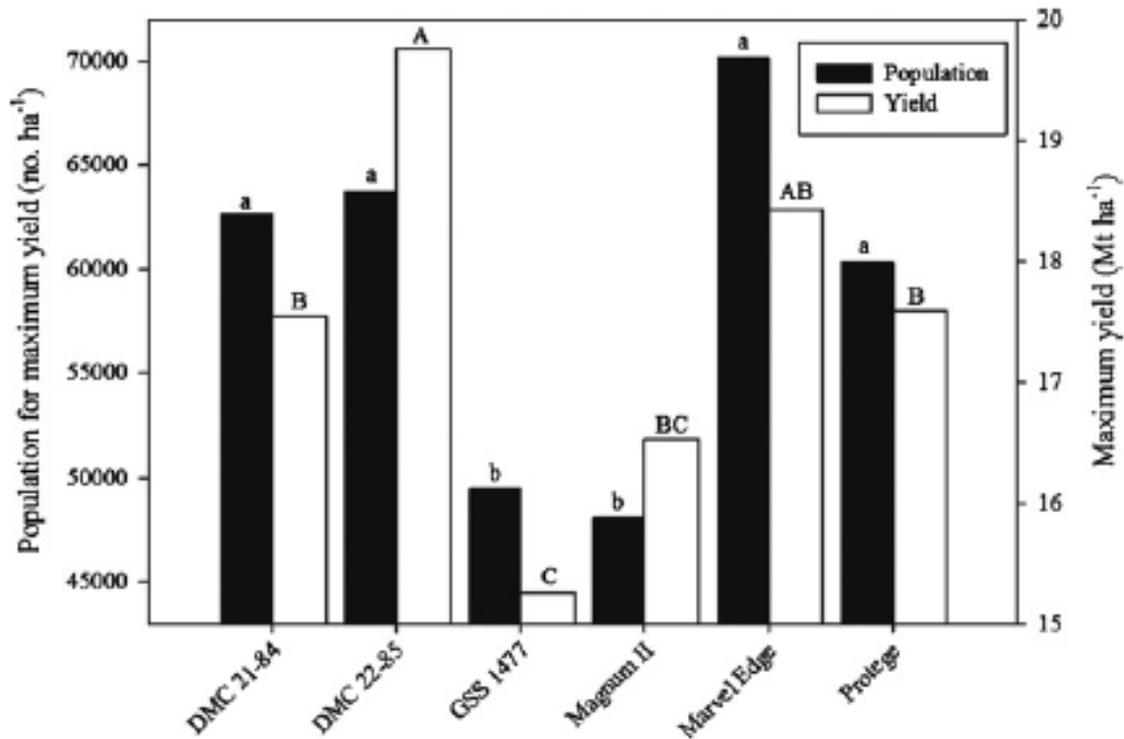

Figure 2 Plant population density for maximum yield and maximum yield of six processing sweet corn hybrids. Denoted by lower case letters for plant population density and upper case letters for yield, hybrids with the same letter are not significantly different based on non-overlapping 95% confidence intervals.²³

นอกจากนี้การพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดให้ทนทานต่อความหนาแน่นสูงร่วมกับประสิทธิภาพการให้ผลผลิตต่อต้นสูง เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตที่นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดควรพิจารณา จากการพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมที่มีความทนทานต่อความหนาแน่นของประชากรสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวโพดในอดีต พันธุ์ที่สามารถให้ผลผลิตสูงที่สุดภายใต้สภาพความหนาแน่นสูงเป็นพันธุ์ที่คาดหวังของนักปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพด Tokatlidis and Koutrobas¹² พบว่าเมื่อปลูกเปรียบเทียบข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมพันธุ์ใหม่ 2 พันธุ์ที่ปล่อยพันธุ์ในปี 1983 และ 1988 และข้าวโพดพันธุ์ลูกผสม 2 พันธุ์ที่ปล่อยพันธุ์ในปี 1959 และ 1962 ภายใต้ความหนาแน่น 8 ระดับ (0.5-24 ต้นต่อตารางเมตร) ข้าวโพดพันธุ์ใหม่มีผลผลิตเฉลี่ยที่สูงกว่าข้าวโพดพันธุ์เก่าประมาณ 1,500-2,000 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ และความหนาแน่นที่เหมาะสมของข้าวโพดพันธุ์ใหม่เพิ่มขึ้นจากข้าวโพดพันธุ์เก่าประมาณ 1-1.5 ต้นต่อตารางเมตร (Figure 3) ซึ่งความหนาแน่นที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมแต่ละพันธุ์นั้นจะแตกต่างกัน และการเพิ่มความหนาแน่นในระดับที่มากเกินไป นอกจากไม่ช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่กลับทำให้มีผลผลิตลดลงด้วย ดังนั้นบริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ควรที่จะแนะนำความหนาแน่นของประชากรที่เหมาะสมควบคู่ไปกับการปล่อยพันธุ์ใหม่ด้วย

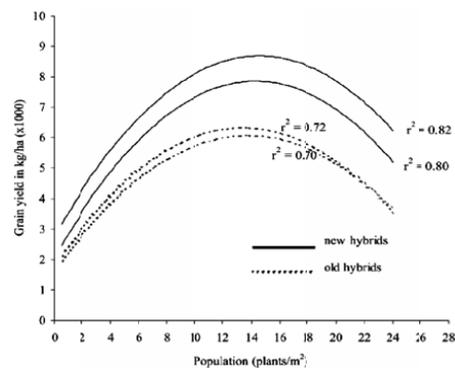

Figure 3 A parabolic relationship between crop yield and plant population resulted from four hybrids grown at range of eight plant populations.¹²

คุณค่าทางอาหารและปริมาณสารพิษเคมีสำหรับข้าวโพดรับประทานฝักสด ทั้งข้าวโพดหวาน ข้าวโพดหวานพิเศษ ข้าวโพดข้าวเหนียว และข้าวโพดเทียน เป็นอาหารที่มีการบริโภคทางรสชาติ คุณภาพการบริโภคจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง¹⁷ ความหวานเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักของรสชาติข้าวโพด Waters *et al.*²⁵ ทำการปลูกข้าวโพดหวานที่ความหนาแน่น 4 ระดับ คือ 17,500 23,200 29,000 และ

35,000 ต้นต่อเอเคอร์ พบว่าความหนาแน่นไม่มีผลต่อความหวาน (%บริกซ์) เช่นเดียวกับกับการศึกษาของ Jing *et al.*²⁶ ที่ทำการศึกษาในส่วนของซังข้าวโพดซึ่งเป็นส่วนเหลือใช้ของข้าวโพดสีม่วงที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น พบว่า การปลูกข้าวโพดสีม่วงที่ความหนาแน่น 50,000 และ 62,500 ต้นต่อเฮคตาร์ ทำให้มีปริมาณแอนโทไซยานินทั้งหมดและปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมดในซังข้าวโพดไม่แตกต่างกัน

อิทธิพลของระยะปลูกและความหนาแน่นต่อการเจริญเติบโตและลักษณะทางการเกษตร

การปลูกข้าวโพดในสภาพความหนาแน่นต่อพื้นที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อลักษณะทางสัณฐานวิทยาและสรีรวิทยา เช่น ความสูงต้น ความสูงฝัก วันออกดอก วันออกไหม การเกิดต้นไม่มีฝัก (barren plant) และช่วงเวลาการปล่อยละอองเกสร-ออกไหม (anthesis-silking interval; ASI) เป็นต้น^{11,20,23,27} โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะช่วงเวลาการปล่อยละอองเกสร-ออกไหมที่มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของข้าวโพดเป็นอย่างมาก (Figure 4) จากการศึกษาของ Sangoi *et al.*¹¹ พบว่า เมื่อมีการเพิ่มอัตราปลูก 10,000 ต้นต่อเฮคตาร์ ช่วงเวลาการปล่อยละอองเกสร-ออกไหมของข้าวโพดพันธุ์ Ag12 Ag303 และ C929 จะเพิ่มขึ้น 0.96 1.02 และ 0.79 วัน ตามลำดับ ซึ่งการเลือกระยะปลูกและความหนาแน่นที่เหมาะสม ควรพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเจริญเติบโตและลักษณะทางการเกษตรของข้าวโพด ซึ่งจะส่งผลต่อผลผลิตข้าวโพดต่อไป

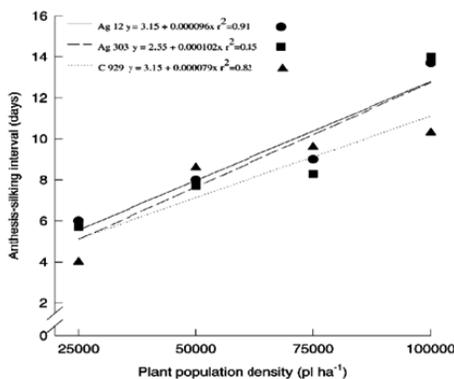

Figure 4 Effects of plant density on the anthesis-silking interval (ASI) of Brazilian maize hybrids commercially released in the 1970s (Ag12), 1980s (Ag303) and 1990s (C929). Each symbol presents the average value of three replicates and two growing seasons.¹¹

ลักษณะทางสัณฐานวิทยา Moosavi *et al.*¹⁰

รายงานว่าการปลูกข้าวโพด (forage corn) ที่ความหนาแน่นแตกต่างกันมีผลต่อความสูงต้นและเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น แต่ไม่มีผลต่อจำนวนใบต่อต้น (Table 2) เมื่ออัตราปลูกเพิ่มขึ้นจาก 50,000 ถึง 140,000 ต้นต่อเฮคตาร์ ทำให้ความสูงต้นเพิ่มขึ้นประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ แต่การเพิ่มอัตราปลูกจาก 50,000 ถึง 80,000 110,000 และ 140,000 ต้นต่อเฮคตาร์ ทำให้เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นลดลง 16.2 15.1 และ 21.6 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ การที่ความสูงต้นเพิ่มขึ้นเมื่อมีอัตราปลูกเพิ่มขึ้นนั้น มีความสัมพันธ์กับการแข่งขันแย่งรับแสงระหว่างต้นข้าวโพด และยังสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสมดุลของสารควบคุมการเจริญเติบโตอีกด้วย ข้าวโพดจะมีความสูงต้นเพิ่มขึ้นเมื่อได้รับปัจจัยการเจริญเติบโตที่สำคัญอย่างจำกัด เช่น น้ำที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ ความชื้น และดินที่อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อมีอัตราปลูกเพิ่มขึ้น แสงจะส่องผ่านไปสู่ตรงกลางและด้านล่างของทรงพุ่มลดลง ส่งผลให้การสลายตัวของฮอร์โมนออกซินระหว่างการเคลื่อนย้ายจากส่วนยอดสู่ส่วนต่างๆ ของข้าวโพดลดลง ทำให้เกิดการเพิ่มความยาวระหว่างปล้องซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ความสูงต้นของข้าวโพดเพิ่มขึ้น ที่เป็นเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ จตุพร และคณะ²⁸ ที่พบว่า เมื่อปลูกข้าวโพดเทียบพันธุ์สุโขทัย 1 ที่ความหนาแน่นสูง (ระยะปลูกถี่) ทำให้ความสูงต้นและความสูงฝักเพิ่มขึ้น และเมื่อปลูกที่อัตรา 2 ต้นต่อหลุม จะมีความสูงต้นและความสูงฝักบนสูงกว่าการปลูกอัตรา 1 ต้นต่อหลุม เนื่องจากการแข่งขันระหว่างข้าวโพดในหลุมเดียวกัน ส่งผลให้ตำแหน่งของฝักบนสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามสัดส่วนระหว่างความสูงฝักและความสูงต้นที่สูงเกินไป ร่วมกับความหนาแน่นของประชากรสูงส่งผลให้ลำต้นข้าวโพดหักล้มได้ง่าย ทำให้นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดได้พัฒนาพันธุ์ข้าวโพดที่มีรูปร่างทรงพุ่มกะทัดรัด ใบทรงตั้งขึ้น และเพิ่มการจับแสงแดดได้ดี ภายใต้สภาพการปลูกที่มีความหนาแน่นสูง¹¹ แต่ในการศึกษาของ Carpici *et al.*²⁹ กลับพบว่าข้าวโพดที่ปลูกที่อัตรา 9,600 16,000 22,400 28,800 และ 35,200 ต้นต่อไร่ ไม่มีผลต่อความสูงต้นและความสูงฝัก ความหนาแน่นต่อพื้นที่ที่สูงขึ้นนั้นไม่ทำให้ความสูงต้นเพิ่มขึ้นแต่กลับมีแนวโน้มลดลง

เมื่อประชากรข้าวโพดหนาแน่นขึ้นทำให้เส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นข้าวโพดลดลงถึง 26 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจาก การแข่งขันระหว่างต้นข้าวโพดเพื่อรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโต เช่น แสง น้ำ และอากาศ เป็นต้น ซึ่งทำให้การสังเคราะห์ด้วยแสง การสร้างสารอาหาร (assimilates production) และการสะสมสารอาหารลดลง ในทางกลับกัน ภายใต้สภาพความหนาแน่นของประชากรต่ำ ข้าวโพดสามารถดูดซึมธาตุ

อาหารเพื่อสร้างการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบ (vegetative growth) รวมถึงเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นได้ดี ซึ่งภายใต้สภาพดังกล่าวนั้นข้าวโพดมีการแข่งขันรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโตเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยเช่นเดียวกัน¹⁰

Table 2 Effect of plant density on morphological traits of forage corn¹⁰

Density (Plant ha ⁻¹)	Plant height (cm)	Stem diameter (cm)	Leaf number per plant
50,000	98.4 b ¹	18.5 a	10.0 a
80,000	103.8 a	15.5 b	9.9 a
110,000	107.1 a	15.7 b	9.9 a
140,000	113.3 a	14.5 b	9.6 a

¹ Means followed by the same letters in each column-according to DMRT are not significantly (P<0.05)

ดัชนีพื้นที่ใบ (Leaf Area Index; LAI) คือ อัตราส่วนของพื้นที่ใบต่อพื้นที่ปลูก ความหนาแน่นของประชากรที่ระดับต่างๆ มีผลต่อดัชนีพื้นที่ใบแตกต่างกัน เมื่อความหนาแน่นประชากรของข้าวโพดเพิ่มขึ้น ข้าวโพดจะมีขนาดเล็กลง มีจำนวนใบน้อยลงและใบค่อนข้างตรง เนื่องจากข้าวโพดเกิดการแข่งขันเพื่อรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโต เช่น น้ำ ธาตุอาหาร และแสง เป็นต้น¹¹ จากการศึกษาของ Maddonni *et al.*³⁰ พบว่า เมื่อความหนาแน่นเพิ่มขึ้นทำให้ข้าวโพดมีความกว้างและความยาวใบลดลงเท่ากับ 21 และ 26 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ระยะปลูกไม่มีผลต่อขนาดของใบข้าวโพด แต่การลดขนาดของใบข้าวโพดกลับทำให้ดัชนีพื้นที่ใบเพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของดัชนีพื้นที่ใบไม่มีผลโดยตรงต่ออัตราการเจริญเติบโต (plant growth rate; PGR) ดัชนีพื้นที่ใบเป็นเครื่องชี้

วัดการเพิ่มความสามารถการสังเคราะห์ด้วยแสง และการสร้างสารอาหาร ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการวัดผลผลิตของข้าวโพดที่ชนิดหนึ่งคือ ค่าการดูดซับช่วงความยาวคลื่นแสงที่พืชสามารถนำไปใช้ในกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสง (photosynthesis active radiation; PAR) ที่คำนวณจากพื้นที่ใบที่ระยะการเจริญเติบโตทางดอกและผลหรือระยะเจริญพันธุ์ (reproductive phase) โดยพบว่า การลดลงของผลผลิตมีความสัมพันธ์กับการลดลงของพื้นที่ใบของข้าวโพด จากการศึกษาของ Moosavi *et al.*¹⁰ พบว่า ความหนาแน่นมีผลต่อดัชนีพื้นที่ใบของข้าวโพดที่ระยะการปล่อยละอองเกสร โดยค่าดัชนีพื้นที่ใบที่ความหนาแน่น 140,000 ต้นต่อเฮกตาร์สูงกว่าค่าดัชนีพื้นที่ใบที่ระดับความหนาแน่น 50,000 ต้นต่อเฮกตาร์ประมาณ 3.5 เท่า การผลิตข้าวโพดที่ระดับความหนาแน่นที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มการใช้ประโยชน์จากรังสีของดวงอาทิตย์ (solar radiation) และเพิ่มการรับแสงของใบข้าวโพด ส่งผลให้อัตราสังเคราะห์แสงเพิ่มขึ้น ข้าวโพดมีการสะสมน้ำหนักแห้งและการสร้างชีวมวลเพิ่มขึ้น ผลจากการศึกษาของ Williams²³ พบว่าเมื่อความหนาแน่นของข้าวโพดหวานเพิ่มขึ้นจาก 43,000 ถึง 86,000 ต้นต่อเฮกตาร์ ดัชนีพื้นที่ใบและความสามารถในการรับแสงของใบข้าวโพดจะเพิ่มขึ้น ซึ่งการเพิ่มจำนวนข้าวโพดต่อพื้นที่หนึ่งตารางเมตรจะเพิ่มพื้นที่ใบ 0.23±0.02 ตารางเมตร และความสามารถในการรับแสงของใบจะเพิ่มขึ้น 1.8±0.2 เปอร์เซ็นต์ (Figure 5A, B) นอกจากนี้ จากผลงานปรับปรุงพันธุ์ทำให้ข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมในปัจจุบันมีอัตราการสังเคราะห์ด้วยแสงต่อหน่วยพื้นที่ใบสูงขึ้นภายใต้ความหนาแน่นของประชากรที่สูง ดังนั้นข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมในปัจจุบันมีความทนทานต่อสภาวะความหนาแน่นสูงกว่าพันธุ์ข้าวโพดที่ใช้ปลูกในอดีต¹¹

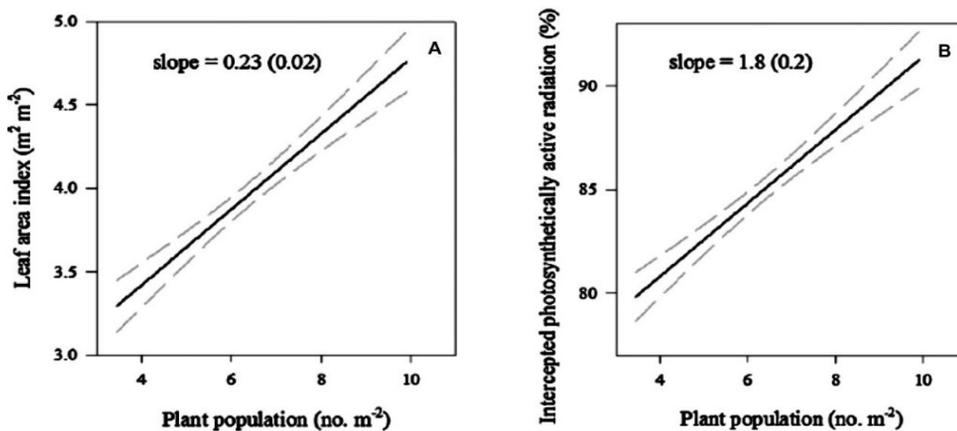

Figure 5 Effect of plant population density on leaf area index (A) and intercepted photosynthetically active radiation (B) at silking stage. Population density effects on sweet corn are describe with a linear model²³

อิทธิพลของระยะปลูกและความหนาแน่นต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่จะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิต ถึงแม้ว่าปัจจัยการผลิตอื่นๆ เช่น ธาตุอาหาร น้ำ และการจัดการศัตรูพืช จะมีอย่างเพียงพอ แต่ถ้าหากเมล็ดพันธุ์ไม่มีคุณภาพย่อมส่งผลต่อผลผลิต การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากต้องเพิ่มปัจจัยการผลิต เกษตรกรมีรายได้ลดลง และความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศที่เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ลดลงเช่นเดียวกัน ปัจจุบันประเทศไทยจัดเป็นแหล่งผลิตและส่งออกเมล็ดพันธุ์ที่มีศักยภาพสูงเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย รองจากจีนและญี่ปุ่น และเป็นอันดับที่ 12 ของโลก โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดมีบริษัทชั้นนำของโลกเข้ามาดำเนินธุรกิจเมล็ดพันธุ์หลายทศวรรษแล้ว³¹ ในปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยสามารถส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดประมาณ 17,000 ตัน และคิดเป็นมูลค่า 1,807.3 ล้านบาท² การควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหรือ

การเกษตรกรรมที่ดีจะส่งผลต่อคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ดังนั้นระยะปลูกหรืออัตราการปลูกที่เหมาะสมย่อมส่งผลต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเช่นเดียวกับการเกษตรกรรมอื่นๆ สุปรานีและคณะ¹⁶ ได้ทำการประเมินผลอิทธิพลของระยะปลูกและความหนาแน่นต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดฝักอ่อน พบว่าระยะปลูกและความหนาแน่นของประชากรมีผลต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์แตกต่างกัน โดยข้าวโพดฝักอ่อนที่ปลูกที่ระยะ 75×12.5 เซนติเมตร (17,067 ต้นต่อไร่) และระยะ 75×20 เซนติเมตร (10,667 ต้นต่อไร่) เมล็ดมีความชื้นสูงที่สุด คือ 11.8 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา คือ ระยะ 75×10 เซนติเมตร (21,333 ต้นต่อไร่) ระยะ 75×15.5 เซนติเมตร (12,910 ต้นต่อไร่) และระยะ 75×15 เซนติเมตร (14,222 ต้นต่อไร่) ส่วนระยะที่ให้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์สูงที่สุด คือระยะ 75×10 เซนติเมตร ที่ 345.2 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากมีอัตราการปลูกสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม ระยะปลูกและความหนาแน่นไม่มีอิทธิพลต่อลักษณะน้ำหนัก 100 เมล็ด และเปอร์เซ็นต์ความงอก (Table 3)

Table 3 Effect of plant density on seed yield and quality of corn¹⁶

Spacing (cm)	Density (plant rai ⁻¹)	Seed moisture (%)	Seed yield (kg/rai)	100 seed weight (g)	Germination (%)
75×10	21,333	11.6 ab ¹	345.2 a	28.3	95.7
75×12.5	17,067	11.8 a	339.5 ab	28.3	96.3
75×15	14,222	11.5 b	243.1 ab	28.5	94.1
75×15.5	12,190	11.6 ab	231.8 ab	27.6	94.9
75×20	10,667	11.8 a	228.4 b	28.3	94.1
Mean		11.6	227.6	28.2	95.0
C.V. %		1.48	19.05	2.50	2.95
F-test		*	**	ns	ns
LSD _{0.05}		0.27	81.47	-	-

ns; non-significant,

*, ** significant at probability 95 and 99%, respectively

¹Means followed by the same letters in each column are not significantly

สรุป

ข้าวโพดเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และมีมูลค่าการส่งออกมากกว่า 10,000 ล้านบาทต่อปี ช่วยสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและอุตสาหกรรมที่นำข้าวโพดเป็นวัตถุดิบ แต่แนวโน้มพื้นที่การผลิตข้าวโพดของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการดังกล่าว โดยระยะปลูก

และความหนาแน่นของประชากรข้าวโพดต่อพื้นที่เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของข้าวโพด จากรายงานการศึกษาต่างๆ พบว่า ระยะปลูกและความหนาแน่นที่เหมาะสมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดของข้าวโพด พันธุ์ และพื้นที่การผลิต การเพิ่มความหนาแน่นของประชากรข้าวโพดทำให้องค์ประกอบผลผลิตบางประการการเจริญเติบโต และลักษณะทางการเกษตรลดลง เนื่องจากการแข่งขันเพื่อรับปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโตระหว่าง

ต้นของข้าวโพด แต่อย่างไรก็ตามความหนาแน่นของประชากรที่เหมาะสมสามารถทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นได้ และทำให้เกษตรกรได้รับอัตรากำไรขั้นต้นเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน เนื่องจากระยะปลูกและความหนาแน่นที่เหมาะสมช่วยให้การรับแสงของใบข้าวโพดและอัตราสังเคราะห์แสงสุทธิเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ข้าวโพดมีการใช้ปัจจัยสำหรับการเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าความหนาแน่นของประชากรสูงเกินไปนอกจากจะทำให้ผลผลิตข้าวโพดมีแนวโน้มลดลงแล้วเกษตรกรยังต้องเพิ่มธาตุอาหารให้เพียงพอกับความต้องการของข้าวโพด ทำให้มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้นักปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดได้พยายามพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดให้ทนทานต่อความหนาแน่นของประชากรสูง ร่วมกับการใช้ธาตุอาหารลดลง เพื่อให้มีผลผลิตต่อพื้นที่เพิ่มขึ้นภายใต้สภาพดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. วรวิทย์ อัสตรนธิ์ และศศิธร ชัมประเสริฐ. สถานการณ์การผลิตและการแข่งขันทางการค้าข้าวโพดหวานระหว่างประเทศ. ใน: เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการข้าวโพดรับประทานผักสดครั้งที่ 7 เรื่องโอกาสและความท้าทายข้าวโพดผักสดไทยสู่ตลาดโลก. อาคารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพฯ ม.แม่โจ้ เชียงใหม่: 26-28 กุมภาพันธ์ 2557; หน้า 3.
2. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือกรมศุลกากร. สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย. ได้จาก <http://www2.ops3.moc.go.th/>
3. Hu QP, Xu JG. Profiles of carotenoids, anthocyanins, phenolics, and antioxidant activity of selected color waxy corn grains during maturation. *J Agric Food Chem* 2011;59:2026-2033.
4. Liu RH. Whole grain phytochemicals and health. *J Cereal Sci* 2007;46:207-219
5. Abdel-Aal ESM, Young CY, Rabalski I. Anthocyanin composition in black, ping, purple and red cereal grains. *J Agric Food Chem* 2006;54:4696-4704.
6. Chander S, Meng Y, Zhang Y, Yan J, Li J. Comparison of nutritional traits variability in selected eighty-seven inbreds from Chinese maize (*Zea mays* L.) germplasm. *J Agric Food Chem* 2008;56:6506-6511.
7. Harakotr B, Suriham B, Tangwongchai R, Scott MP, Lertrat K. Anthocyanins and antioxidant activity in coloured waxy corn at different maturation stages. *J Funct Foods* 2014;9:109-118.
8. Aluru M, Xu Y, Guo R, Wang Z, Li S, White W, Wang K, Rodeemel S. Generation of transgenic maize with enhanced provitamin A content. *J Exp Bot* 2008;8:1-12.
9. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. จับตาสถานการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลางร้ายต่อวงการปศุสัตว์ในอนาคต. ได้จาก http://www.trf.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2910:2012-09-12-09-30-3&catid=33:2013-11-25-06-47-41&Itemid=357
10. Moosavi SG, Seghatoleslami MJ, Moazeni A. Effect of planting date and plant density on morphological traits, LAI and forage corn (Sc. 370) yield in second cultivation. *Intl Res J Appl Basic Sci* 2012;3:57-63.
11. Sangoi L, Gracietti MA, Rampazzo C, Bianchetti P. Response of Brazilian maize hybrids from different ear changes in plant density. *Field Crop Res* 2002;79:39-51.
12. Tokatlidis IS, Koutroubas SD. A review of maize hybrids' dependence on high plant populations and its implications for crop yield stability. *Field Crop Res* 2004;88:103-114.
13. ไพบุลย์ พงษ์สกุล ณรงค์ วุฒิวรรณ วุฒิชัย เมืองสมบัติ อำนาจ จันทร์ครุฑ และสุนทร ชารามาต. เกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดหวาน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร; 2547.
14. กรมวิชาการเกษตร. เกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร; 2545.
15. ชฎามาศ จิตต์เลขา วราภรณ์ บุญเกิด ชำรงศิลป์ โพธิสูง และสำราญ ศรีชมพร. การประเมินสายพันธุ์อินเบรดข้าวโพดข้าวเหนียวที่มีความต้านทานต่อโรคใบไหม้แผลใหญ่เพื่อใช้เป็นสายพันธุ์พ่อแม่. ใน: เอกสารประกอบการประชุมวิชาการข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ ครั้งที่ 35; 2553. หน้า 81-92.
16. สุปราณี งามประสิทธิ์ โชคชัย เอกทัตนาวรรณ ชไมพร เอกทัตนาวรรณ สุรพล เข้าฉ่อง และกิงกานต์ พานิชนอก. ผลของระยะปลูกที่มีต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดฝักอ่อนลูกผสมเดี่ยวที่ไม่ต้องถอดยอดพันธุ์ KBSC605. ใน: การประชุมเชิงปฏิบัติการ

- โครงการวิจัยแม่บทข้าวโพดและข้าวฟ่าง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 4: เรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดและข้าวฟ่างเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: 2553. หน้า 376-384.
17. วันชัย ถนอมทรัพย์ และสุขพงษ์ วายุภาพ. ประวัติข้าวโพดฝักสด ใน: อรอนันต์ เลขะกุล (บรรณาธิการ). เอกสารวิชาการ ข้าวโพดฝักสด. กรุงเทพฯ: หจก.ไอเดียสแควร์: 2547. หน้า 1-4.
 18. Earley EB, Miller RS, Reichert GL, Hageman RH, Seif RD. Effect of shade on maize production under field conditions. *Crop Science* 1966;6:1-7.
 19. กรมวิชาการเกษตร. ข้าวโพด เอกสารวิชาการ เล่ม 4. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร: 2524.
 20. Akbar H, Jan MM, Jan A, Ihsanullah. Yield potential of sweet corn as influenced by different levels of nitrogen and plant density. *Asian J Plant Sci* 2002;6:631-633.
 21. Echarte L, Luque S, Andrade FH, Sadras VO, Cirilo A, Otegui ME, Vega CRC. Response of maize kernel number to plant density in Argentinean hybrids released between 1965 and 1993. *Field Crop Res* 2000;68:1-8.
 22. Lashkari M, Madani L, Ardakani MR, Golzardi F, Zargari K. Effect of plant density on yield and yield components of different corn (*Zea mays* L.) hybrids. *American-Eurasian J Agric & Environ* 2011;10:450-457.
 23. Williams II MM. Agronomics and economics of plant population density on processing sweet corn. *Field Crop Res* 2012;128:55-61.
 24. Francisco E, Govea C, Marsallis M, Lauriault L. Corn plant density effects on silage quality. Available from http://aces.nmsu.edu/pubs/_a/A416/welcome.html Accessed September 14, 2014.
 25. Waters T, Wohleb C, Clough G. Plant population evaluations of processing sweet corn in the Columbia basin. Available from <http://ext100.wsu.edu/grant-adams/wp-content/uploads/sites/18/2014/01/2012-Sweet-Corn-Plant-Population-Trial1.pdf> Accessed September 15, 2015.
 26. Jing P, Noriega V, Schwartz SJ, Giusti MM. Effects of growing conditions on purple corn cob (*Zea mays* L.) anthocyanins. *J Agric Food Chem* 2007;55:8625-8629.
 27. Buren LL, Mock JJ, Anderson JC. Morphological and physiological traits in maize associated with tolerance to high plant density. *Crop Science* 1974;14:426-429.
 28. จตุพร ไกรถาวร สรพงษ์ เบญจศรี ภาณุมาศ พฤทธิณี และรัตนภรณ์ นุ่นมัน. อัตราและระยะการปลูกต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์เทียนที่ปลูกในดินนาจังหวัดพัทลุง. *วารสารแก่นเกษตร* 2557;42:882-886.
 29. Carpici EB, Celik N, Bayram G. Yield and quality of forage maize as influenced by plant density and nitrogen Rate. *Turkish J Field Crop* 2010;15(2):128-132.
 30. Maddonni GA, Otegui ME, Cirila AG. Plant population density, row spacing and hybrid effects on maize canopy architecture and light attenuation. *Field Crop Res* 2001;71:183-193.
 31. เกียรติศักดิ์ สุวรรณชาติ. Seed hub. ใน: เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการข้าวโพดรับประทานฝักสด ครั้งที่ 7 เรื่องโอกาสและความท้าทายข้าวโพดฝักสดไทยสู่ตลาดโลก. อาคารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพฯ ม.แม่โจ้ เชียงใหม่: 26-28 กุมภาพันธ์ 2557; หน้า 10(1-32).